

ביומא (עד), משום ש'חזי לאצטרופי' אם יגמור השיעור. ואם האופה חצי שיעור אסור מן התורה, על כרחנו שחזי לאצטרופי אם יאפה עוד חצי שיעור, וקשה למה יתחייב, והלא אין כאן מלאכת מחשבת, שהרי בשעה שאופה חצי-שיעור הראשון, לא היה במחשבתו לגמור השיעור? ונראה לומר שהעוקר לחוד אין בו איסור תורה, ואין אומרים הרי חזי לאצטרופי אם יגמור, כגון שעקר כדי ליתן לעני ואם יגמור בעצמו יתחייב, שסברת 'חזי לאצטרופי' משמשת כהוכחה שגם חצי הראשון היה אסור, כי אם מותר, כיצד יצטרף לזה עוד חצי שיעור ויתחייב, הרי החצי הראשון היתר היה, ובהכרח שגם חצי הראשון היה איסור, אבל כל זה שייך בהוציא חצי גרוגרת, שבחצי שהוציא עשה עקירה הוצאה והנחה, אבל בעקירת שיעור שלם, אם נחקור האם יש בזה איסור, אין לנו הוכחה מכך שמצטרפים עמה הוצאה והנחה, שאין זה מוכיח שעקירה לבד היתה איסור, כי יש לומר שעקירה לחוד תלויה ועומדת, אם לבסוף יוציא ויניח אזי אגלאי מילתא שהעקירה היתה חלק ממלאכת הוצאה, ואם לא יגמור אגלאי מילתא שלא היתה חלק מהמלאכה, והדבר דומה למל בשבת ולא פרע, שאז אם לבסוף יפרעו פריעה לתינוק, אגלאי מילתא שהמל עשה חלק ממצות מילה ודחי שבת, אבל אם לא יפרעו לבסוף אגלאי שהיה חיתוך לבד ואינו אפילו חלק ממצוה, והרי זה כמנייה תפלין עם שלש פרשיות וכדו'. משא"כ בהוציא חצי גרוגרת, שגם אם לא יגמור להוציא עוד חצי, מה שעשה היה מלאכה שלמה, רק חסר בכמות, והשלמה בכמות אינה מגלה על חלק שעשה בכמות, ולכן בהכרח שהחלק בכמות אסור. ולפי זה מובן שהעוקר שלא על מנת להוציא הרי לא חשב שעקירה שעשה תהיה חלק מהמלאכה ולכן גם אם לבסוף הוציא והניח ואגלאי למפרע שעקירה היתה חלק ממלאכה אבל חסר מחשבה לזה שתהיה חלק ממלאכה, אבל לענין חצי שיעור כשיגמור אין כאן חוסר מלאכת מחשבת גם על החצי שעשה (מהגרד"נ גולדברג שליט"א).

ע"ע לעיל ג, בענין 'חצי שיעור' ו'חצי מלאכה'.

'עמד לפוש חייב לכתף פטור' — נראה שנקט 'לפוש' לרבותא, שלא נאמר כיון שנופש להחליף כח למשאו — כלכתף דמי, קמ"ל. וכל שכן עמד לדבר עם חברו וכיוצא בזה. (עפ"י חזון איש סב, ד. עוד כתב שם להסתפק כשהניח החפץ על גבי קרקע לצורך כיתוף. וכתב לשמוע מדברי התוס' (ח: ד"ה לא) שאין זו הנחה. ויש להעיר שב'חדושי הר"ן' כאן נקט כדבר פשוט להפך. וע"ע אבני נזר אה"ע תלב, ג; ברכת מרדכי ח"א לג, ח. ובשפת אמת (להלן צא:)) צדד לומר [לולא דהתוס'] שחפץ כבד, שהדרך להניחו מדי פעם — אין הנחתו מבטלת עקירה ראשונה, כי כן הדרך להוציאו).

דף ו

'אלא מידי דהוה אמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד', התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בתוך ד' אמות פטור כי מנח ליה בסוף ד' אמות חייב, הכא נמי לא שנא. מי דמי, התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא לכולי עלמא מקום חיוב הוא...' — יש שכתבו לדייק מכאן לענין הגדרת חיוב מעביר ד' אמות ברשות הרבים, שהעברה עצמה אינה מגורמי החיוב אלא החיוב הוא על עקירת חפץ ממקום זה והנחתו במקום אחר, כעין הוצאה מרשות לרשות, [כי כל ד' אמות הם מקומו ו'רשותו' של החפץ, נמצא כאילו הוציאו לרשות אחרת. עפ"י בעל המאור ר"פ הוורק] — שהרי אמרו בגמרא ללמוד ממעביר ד' אמות ברשות הרבים למוציא מרשות לרשות דרך מקום פטור, ואם ההעברה עצמה מהוה גורם המחייב, כיצד ניתן ללמוד ממעביר שהמוציא דרך מקום פטור חייב,

הלא אדרבה חיובו נובע מכך שהעביר ד' אמות, והרי זה 'מקום חיוב' ולא 'מקום פטור', אלא משמע שעיקר החיוב הוא על העקירה וההנחה, ואילו המקום שבאמצע יכול להשתוות עם מקום פטור, שהרי אילו היה מניח שם היה פטור. (בשם הגר"ח. וכן הוכיח בשו"ת בית זבול ח"ב יט,ו. ע"ע בגדרים אלו, במצויין לעיל ג. וע' ברכת מרדכי ח"א לג,ו).

ואפשר לפי זה שאם עקר ברה"ר והלך עם החפץ ד' אמות מעל רשות היחיד והניח ברה"ר מרחק ד' אמות מהעקירה — חייב. ובחזון-איש (סב,ה) נסתפק בדבר. וע"ע במובא להלן קב.

'חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה' — ואפילו הוא ארוך אלף אמה, אם אין ברחבו ארבעה טפחים — אינו 'רשות היחיד'. (כן כתבו הפוסקים — מובא במגן אברהם שמה סקט"ו. וכן משמע מכאן, שהרי סתם גדר (וחריץ) ארוכה יותר מארבעה טפחים, ובכל זאת הצריכו שתהא רחבה ארבעה. מרי"ג).

'חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין — עירבו מותרין' — 'ערבו' כולל שיתוף בפת, וגם העמדת לחי / קורה במבוי, שגם זה נקרא 'עירוב', [כמו ששנינו בסמוך 'אין מערבין רשות הרבים בכך']. (תוס' רי"ד)

(ע"ב) 'מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רשות היחיד הני מילי לטלטל אבל לזרוק מודו ליה' — יש מפרשים, דלא כרש"י: הוה אמינא אסור לטלטל בתוכה אבל מותר לזרוק מבית לבית דרכה. קמשמע לן. (מובא ב'חדושי הר"ן' (עפ"י עירובין מב.).
ובזה מתישבים דברי הרמב"ם (שבת יז), שהזורק מרשות הרבים למקום המוקף שלש מחיצות — פטור. והרי כאן בגמרא משמע לכאורה, לפרש"י, שבשתי מחיצות נחלקו רבי יהודה וחכמים אם הזורק מרה"ר לשם חייב — הא בשלש מחיצות גם לחכמים חייב. ואולם לפי הפירוש הנזכר לא דברו בגמרא כלל לענין חיוב הזורק מרה"ר. עפ"י חדושי הגו"ר בנגיס ח"א יא).

'אמר אביי: לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויין במדבר...' — ואם תאמר: מאי דהוה הוה? יש לתרץ שבא לומר, כל מקום שיהיו מצויים שם ששים רבוא כאשר היה אז, אף על פי שאינם קבועים שם — הרי זו רשות הרבים. (ריטב"א. וע' פירוש אחר בגמרא בתשובת ר"א בן הרמב"ם — מובא בכסף משנה — שבת יד,א).

'מצאתי מגלת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה: איסי בן יהודה אומר, אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב אלא אחת... אלא אימא אינו חייב על אחת מהן' — היתה זו 'מגלת סתרים', שכתבו בה דברים סתומים בדוקא, כדי להעלימם, כמו 'ואינו חייב בה אלא אחת' — שאין לו באור כמשמעותו וצריך לבאר ולפרש בעל פה. (שו"ת אריה דבי עילאי — בשם הרה"ק מלובלין).

'זהו קמשמע לן הא מהנך דלא מספקן' — יתכן ויש בנידון זה נפקותא מעשית: חולה שצריכים לחלל עליו את השבת במלאכה אחת, והברירה היא להוציא מרשות לרשות או לעשות לו מלאכה אחרת — עדיף לעשות המלאכה האחרת, שהיא בספק איסור סקילה, ולא לעשות מלאכת הוצאה שהיא ודאי בסקילה.

מהלך ד' אמות ברה"ר — מהירושלמי משמע שלבן עזאי פטור [ורק אם זורק או מקפץ ד' אמות חייב]. ואולם נראה שלפי תלמוד דידן חייב, שכך התקבלה ההלכה מסיני. וריב"א נסתפק לפי זה לדעת בן עזאי, האם במעביר ברה"ר מהלך לאו כעומד כלל, גם לאחר ד' אמות, ואם לא הניח החפץ, כגון שנטלה אחר מידו תוך כדי הילוכו — פטור, או שמא לאחר ד"א מהלך כעומד. וב'חדושי הר"ן' ותורי"ד וריטב"א משמע שפטור, שכתבו שאין אומרים 'מהלך כעומד' אלא בשתי רשויות. עוד נסתפק ריב"א לבן עזאי, כשמעביר ד' אמות ברה"ר ועמד בתוך ד' אמות. והרשב"א נקט כדבר פשוט שפטור. יש לעיין האם רץ כעומד לבן עזאי, או שמא היות ואין שתי רגליו על הארץ — אינו כעומד. ולכאורה משמע מהירושלמי שדינו כעומד, מכך שהוצרך להעמיד חיוב העברת ד' אמות בקופץ דוקא.

דף ו

1. א. מהן ארבע רשויות לשבת ומה דינן?
 - ב. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית או מקום פטור — מה דינו?
 - ג. מה דין צדי רשות הרבים?
 - ד. העושה מלאכה בשבת בזדון או בשגגה — מה דינו?
- א. ארבע רשויות לשבת:
- רשות היחיד — מקום מוקף מחיצות עשרה טפחים, כגון חריץ, או מוגבה עשרה טפחים כגון גדר, ושטחו ארבעה על ארבעה טפחים לפחות.
- [היה מוקף שתי מחיצות מקבילות — לרבי יהודה דינו כרשות היחיד מהתורה, ואפילו דרך הרבים עוברת שם, כגון שני בתים בשני צדי רה"ר. אלא שהצריכו חכמים לעשות הכר כדי לטלטל שם, לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן. וחכמים חולקים וסוברים שהיא רה"ר גמורה].
- רשות הרבים — סרטיא (= דרך ראשית, מסילה ההולכת מעיר לעיר), פלטיא (= רחבה של עיר) ומבואות המפולשים (= לפלטיא). וכן המדבר — בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר.
- א. יש אומרים: דוקא באותו מקום שהיו ישראל שם. ויש אומרים: כל המדבריות שהיה להם דרך לשם, היה דינם כרה"ר (ע' 'חדושי הר"ן').
- ב. רשות הרבים רחבה ט"ז אמה לפחות. ויש סוברים שמבואות המפולשים אפילו אינם רחבים ט"ז אמה, רשות הרבים הם, כשהם ישרים ובקיעת הרבים מצויה שם (מאירי בשם 'חכמי הדורות').
- וכן נחלקו הראשונים האם צריך שיהיו מצויים שם ששים רבוא בני אדם. ואף יש שמצריכים שיעברו שם ששים רבוא בכל יום (שיטה זו מוזכרת בר"ן ר"פ במה אשה וברבנו ירוחם יב, ד. וע' גם בשו"ת בית אפרים או"ח כו ובשו"ת מהרש"ם ח"ג קפח — כמוזבא כ"ז במגדים חדשים כאן. וע' במשנ"ב שמה סק"ד).

כרמלית — מקום רחב ארבעה על ארבעה לפחות, שאינו מובדל כרשות היחיד במחיצות, ואין הרבים

מצויים שם תדיר, כגון ים, בקעה, [שאינה מוקפת מחיצות], מדבר [בזמן הזה], אסטונית (= איצטבא מוגבהת מקרקע רה"ר; 'סטיו'). וכן רשות הרבים שהיא מקורה — דינה ככרמלית. (עפ"י גמרא ה. או"ח שמה, יד. ומסתבר שבעצם היא רה"ר אלא שגורת הכתוב למעשה מדין רה"ר — ע' בזה אגרות משה או"ח ח"ה כח, כ). הרמב"ם (יד, א), כתב שמדברות ויערות הרי הם רשות הרבים. ופרש הב"ח שמדובר כאשר מסילה עוברת בתוכם, וכיון שהמסילה היא רה"ר, וגם לעתים אנשים פונים מן המסלה ימין ושמאל — לכך המדבר כולו או היער דינם כרה"ר. ואין הדבר מוסכם (ע' מגיד משנה וכו"מ שם; מאירי; שו"ת בית אפרים או"ח כו; רב פעלים ח"ד או"ח טז).

מקום פטור — שטח שאין בו ד' על ד', כגון אסקופא שבפתח הבית. אחרים אומרים: אסקופא משמשת שתי רשויות, בזמן שהפתח פתוח — כלפנים, פתח נעול — כלחוץ.

דיני הרשויות: המוציא / המכניס בשבת מרשות הרבים לרה"י ולהפך — חייב. וכן המעביר ד' אמות ברה"ר — חייב.

ישנן רשויות היחיד שאסרו חכמים לטלטל בתוכם, כגון קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה. וכן חצר המשמשת לכמה בתים או מבוי [שאינו מפולש] המשמש לכמה חצרות, ולא ערבו כל הדריים שם — החמירו חכמים שלא לטלטל בהם או להוציא מרה"י אליהם. ואולם מן התורה דינם כרה"י, והמוציא משם לרה"ר חייב.

הכרמלית — אסרו חכמים להוציא ממנה לרה"ר או לרה"י, וכן מהם אליה. וכן אסרו לטלטל בתוכה ד' אמות — גזרה אטו רשות הרבים. ואם הוציא והעביר — פטור. מקום פטור — מותר להוציא ממנו לאחת מן הרשויות, ובלבד שלא יעמוד שם ויעביר מרה"י לרה"ר, גזרה שמא יבוא להוציא מרה"י לרה"ר.

ב. המוציא מרה"י לרה"ר דרך כרמלית או מקום פטור, כל שלא היתה הנחה באמצע — חייב, [שדומה הדבר למוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר שהוא חייב, שכן היה מסתמא במשכן. עפ"י גמ' וראשונים]. אבל אם היה החפץ מונח בינתים בכרמלית או במקום פטור — פטור. לפיכך הזורק והמושיט באופן זה — חייב. ואילו המהלך (ולא עמד באמצע) — לדעת חכמים חייב, ולבן עזאי פטור, שסובר מהלך כעומד דמי.

כתב החזו"א (ו, ב, ס) להסתפק במעביר מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור, בתוך שלשה טפחים סמוך לקרקע. וב'חדושי הר"ן' (ח) נקט כדבר פשוט שחייב.

ג. צדי רה"ר (רש"י): כגון חצר שנפרצה לרה"ר, מקום המחיצה שנפלה הוא צדי רה"ר. ויש מפרשים: כל שלשה או ארבעה טפחים סמוך לכותל, הוא בכלל 'צדי רה"ר'. עפ"י רא"ה) — לדעת חכמים, לאו כרה"ר דמו. ולר"א (בן יעקב) — כרה"ר דמי. ואמר רב אחא בריה דרב איקא, מודה רבי אליעזר בצדי רה"ר שיש בהם יתדות ובליתות 'חיופוי', מותקנים שם כדי שלא יחפו העוברים ושבים את הכתלים. וע' פירוש נוסף ב'חדושי הר"ן', שאינם כרה"ר.

משמע שרב פפא חולק, ואפשר שכן נקטה הסוגיא בעירובין, שגם בזה מחלוקת. (עפ"י תוס' ועוד. ואפשר שכן היא גם דעת רבי יוחנן — עתוס' ז. ד"ה לא).